

2. Попова Н.В. Риторика: учебно-методическое пособие/ Н.В. Попова.–Х.: ХНУ имени В.Н.Каразина, 2012.–56с.
3. Слюсар В. М. Насилля як субстанційна характеристика соціальних трансформацій [Електронний ресурс]/ В. М. Слюсар. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2019/05/Slyusar-27.06.2019_disert.pdf.
4. Шемшученко Ю. С. Юридична енциклопедія [Електронний ресурс]/ Ю. С. Шемшученко // Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <https://leksika.com.ua/13761106/legal/nasilstvo>.
5. Юрченко Л. І. Філософія насильства та жорстокості тоталітарного суспільства [Електронний ресурс]/ Л. І. Юрченко, А. С. Міносян. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://91.234.43.156/bitstream/123456789/8550/1/Юрченко%20тотал%20сусп.рd>
f.

РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ОБСЦЕННОЇ ЛЕКСИКИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ - ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ТРАДИЦІЙНИХ ЗАБОБОНІВ АБО ДЕГРАДАЦЯ СУСПІЛЬСТВА?

Аліна ТОДОРОВА

студентка групи ЕПП-11-22

Харківський національний автомобільно-
дорожній університет

Лариса ФІЛШЕНКО

канд.іст.наук, доцент, доцент кафедри філософії та ППП

Харківський національний автомобільно-
дорожній університет

Як моральна свідомість, так і моральна діяльність людини по-своєму складають весь світ моралі, всю велич її сенсу, але реальне своє відтворення вона знаходить в середовищі живого спілкування. Який вплив має слово у взаємодії між людьми? Чи є обценна лексика зляканою пухлиною в мовному середовищі, або вона - звичайний засіб спілкування?

Мета роботи: полягає у виявленні причини використання обценної лексики, її походження та впливу.

Завданням роботи є: з'ясування наслідків або переваг розповсюдження обценної лексики в українському суспільстві.

Спілкування, як діяльність комунікативна, є одним з ключових аспектів людських стосунків, під час якого відбувається обмін діями, вчинками, думками, почуттями, переживаннями, а також звернення людини до себе: власної душі, спогадів, мрій, сумнів, радощів і болю. Без спілкування неможливий повноцінний розвиток людини, як особистості. Спілкування є однією з форм творчої активності, яка допомагає засвідчити різні грані людського таланту. Відсутність повноцінного спілкування приносить великі втрати людині, вона травмує її, викликає значні деформації внутрішнього світу і порушення психічного стану.

Слова - невід'ємна частина життя людини, незамінний спосіб безпосередньої передачі інформації. Слова складаються в мову – дивовижний інструмент мислення, індивідуальний для кожного, а також – могутнє знаряддя, пов'язану, цілісну систему, що є результатом тисячолітнього розвитку. Слово як засіб спілкування виступає знаряддям усного контакту, тобто вербальної його форми. Воно виконує номинативну функцію мови: вказує, називає предмети і речі, дії та інше. Роль слів а в житті людей істотно залежить від того, хто і в якому значенні його використовує. Ось чому при розгляді його впливу важливо врахувати всі сторони цього явища [4].

Опис термінів “слова” і “спілкування” визначає їх мету – передачу і обмін інформацією. Але дана дефініція забуває згадати про те, що слова можуть мати різний відтінок: бути грубими або ніжними, втішним або

завдаючими нестерпного болю. Слово може гріти, неначе полум'я, а може бути холоднішим за Арктичні льодовики. Одне слово здатне перевернути світосприйняття, якщо воно матиме сенс. Такий зміст слова, який складається з того, хто його вимовив, хто почув. А буває і безліч порожніх слів, просто дзвону у вухах, нічого не значущого [4].

Мова настільки ж багатогранна і неосяжна, як і людський розум, їй притаманна красива, художня, високопарна лексика, але не варто забувати і про інший її бік – нецензурний, табуйований суспільством. Обсценна лексика, або, як її називають в народі, лайка існує практично у всіх мовах світу – і українська мова не є виключенням. І, хоча вона зустрічається в повсякденному житті ледь не на кожному кроці, думки про неї в суспільстві розходяться, одні вважають її своєрідним звільненням від забобонів, інші ж навпаки – деградацією суспільства. Щоб зрозуміти всю глибину першої та другої думки треба звернутись до історичних джерел, щоб зрозуміти походження лайливих слів [1].

Завжди, в будь-якій культурі існували "сильні" слова, які допомагали нам виразити емоції.

Чому обсценна лексика стала табуйованою? Це сталось з двох причин:

1. Через наміри, які стояли за їхнім використанням. Люди частіше використовували їх, тому що були розлючені чи сильно засмучені чимось, щоб описати якусь ситуацію, образити когось, підсилити свою думку, як сталий вислів або як вигук. Але жодна з цих мовних функцій не потребує лайливих слів.
2. І тому що частіше за все лайкою позначають речі, які традиційно суспільство вважає невічливими [8].

Лайку різних народів часто поділяють на декілька типів, які пов'язані з головною темою, на якій зосереджені образи. Наприклад, для багатьох європейських країн найбільшою образою вважається звинувачення в неохайності. У такій лексиці провідне місце займають вирази, пов'язані з відправою природних потреб (наприклад у німців і французів). Інший вид – це

ненормативна лексика, головні образи якої пов'язані зі статевими органами (у американців і англійців)юю. Існують досить незвичні випадки. Наприклад, у японській мові образа створюється за рахунок будові речень та фраз, що порушують звичайні норми ввічливості. А в деяких арабських країнах найсильнішою образою вважається богохульство. [9].

А що стосовно України? В нашій країні доволі поширеною є думка, що «в українській мові нецензурних слів немає, не було й бути не може», але, варто заглянути в історію, і можна побачити, що ця думка є хибною. О одними з перших письмових підтверджень наявності в давніх українців лайливих слів є Берестянні грамоти, які датуються XI – XV ст. Чи не найперший літературний приклад вітчизняної лайки можна знайти в поемі «Енеїда», де Іван Котляревський для колоритного опису героїв вживав чимало лайливих слів. Серед них: «Юнона – суча дочка», Венера – «плюгава, невірна, пакосна, халява», Нептун – «іздавна був дряпичка», Еол – хабарник. Також вживались слова «дурень», «морду розміжжу», «чортові сороки». Загалом в Україні лайка в основному пов'язана із справлянням природних функцій організму. Варто зауважити, що розповідь про українську лайку була би неповною без найзнаменитішого її приклада: листа козаків турецькому султану [2].

За весь період вивчення походження і впливу ненормативної лексики було проведено багато досліджень, але результат виявився неоднозначний.

Одними з найвідоміших є дослідження науковців про шкідливий вплив негативних енергетики і змісту слова на довкілля (спотворювалися форми кристаликів води, пліснявіла вода, в'янули рослини у дослідах японського вченого Масару Емото), руйнуються навіть тверді предмети, а техніка виходить з ладу. Значних змін не уникає і організм людини, оскільки він на 70-80 відсотків складається з води, молекули якої мають здатність «запам'ятовувати» інформацію. За допомогою надчутливої апаратури вчені-генетики дослідили, що слова можуть бути представлені у вигляді електромагнітних коливань, які прямо впливають на властивості й структуру молекул не лише води, а й ДНК клітин живих організмів. Наприклад, коли

людина постійно лається, то хромосоми клітин поступово змінюють свою структуру, в молекулах ДНК закладається негативна програма самознищення. Зміни згодом стають настільки значними, що впливають на стан здоров'я особи — ослаблюється імунітет, швидше старіє організм, виникають нібито без причин різні захворювання, у тому числі й психічні. Потім це передається і потомству [6].

Про негативний вплив лайки кажуть не лише вчені, священнослужителі-екзорцисти, езотерики переконують, що коли людина лається, то це через неї говорять демони. Свідченням цього є випадки під час проведення над одержимими злими духами людьми ритуалу екзорцизму, коли з хворого у стані трансу вириваються потоки лайки [6].

З іншого боку, спираючись на дослідження, проведенні кілька років тому, можна сказати, що вживання непристойних висловів має кілька прихованих переваг.

1. Низка досліджень, проведених Річардом Стівенсом та його колегами, показала, що лайки допомагають впоратись із болем.

Учасники експерименту, які вживали міцні слівця, поки тримали руку у відрі з крижаною водою, витримали випробування довше, ніж ті, хто казав слова з нейтральним значенням.

2. За допомогою лайок ми спілкуємось більш ефективно.

Вживаючи міцний вислів, ми не лише передаємо значення речення, але й нашу емоційну реакцію на його зміст. Це також дозволяє нам висловити гнів, огиду або біль, а також показати співрозмовнику, що йому треба триматися від нас подалі, не застосовуючи фізичну силу.

3. Дослідження свідчать, що потенційна користь від вживання лайки прямо залежна від того, наскільки табуйованим є цей вислів для людини, а це, своєю чергою, спричинене тим, як часто її карали в дитинстві за вживання подібних слів.

Результати експерименту 2013 року показали, що люди, яким у дитинстві суворо забороняли лаятись, мали підвищену провідність шкіри (міра

фізіологічного збудження), коли зачитували вголос список з непристойними висловами [5].

Отже, безперечно, існують ситуації, коли лайки приносять користь, але як вони характеризують того, хто їх використовує? Недавні дослідження значною мірою спростували думку про те, що звичка лаятись притаманна переважно нижчому соціальному класу і свідчить про брак освіти та недостатнє володіння мовою. Тімоті Джей і його колегами було виявлено, що схильність до нецензурщини прямо залежна від мовленнєвих навичок і не свідчить про брак словникового запасу [5].

Головне запитання, на яке слід відповісти, перш ніж додавати лайку в матеріал або використовувати в повсякденному житті – "навіщо?". Втім на це ж таки запитання бажано відповідати, публікуючи будь-яку інформацію. Американський журналіст Рой Пітер Кларк запропонував чотири критерії, щоб визначити, чи слід публікувати лайку:

- міру грубості;
- новинну цінність – власне, навіщо ми на ній наголошуємо і про що завдяки їй розповімо аудиторії;
- соціальний контекст – чи можуть потрактувати лайку як сексизм, расизм тощо
- стандарти й практики, звичні в суспільстві загалом та в роботі видання зокрема [8].

«Напівлегалізація» і поширення нецензурних слів та фраз, які нині активно використовуються офіційними представниками, ЗМІ та соцмережами, на тлі російської агресії в Україні, неабияк сколихнули громадськість. Проблема публічного вживання ненормативної лексики дуже гостра – в ній є ті, хто розуміє глибокі почуття народу, який змушений протистояти російській агресії, і ті, які вважають матюки чимось «імпортованим» з російської мови і не властивими для українського стилю спілкування.

Своє ставлення до цього дуже влучно висловив Тарас Возняк: «Можна зрозуміти, звичайно, емоції, які викликає війна, кров і вся мерзота, яка

пов'язана із війною. Описати цю мерзоту в делікатних висловах – ну, практично не вдасться. Ми всі живемо в реальному світі, ми знаємо всі слова, хоча дуже часто вдаємо, що не знаємо»[7].

«Кожна мова розвивається і зафіксувати мову на рівні 19-го сторіччя чи на рівні Пантелеймона Куліша не вдасться. Зміни мови відбувалися і з англійською, і з французькою мовами й іншими, – каже він. – Перебільшувати використання цих слів і перетворювати їх на постійно вживані – звісно, не потрібно. Тим більше, що для кожного випадку, для кожної соціальної верстви характерна та чи інша мова. Одна мова – для дипломатів, інша мова – для священників, ще інша – для вантажників» [7].

«Хоче чи не хоче там якийсь філолог змінити цю мовну реальність – її вже не зміниш! Вона вже стала національною міфологією. Фраза про «руській корабль» залишиться в історії України безвідносно до того, хто і що про це думає» [7].

Отже, у використанні обценної лексики є як свої недоліки, так і переваги. Використовувати її чи ні кожна людина повинна вирішувати для себе, спираючись на своє виховання, світогляд та моральні принципи. Потрібно пам'ятати, що мова – перш за все засіб спілкування, вигаданий людством для комунікації, а обценна лексика також її невід'ємна частина. Але, на наш погляд, легалізувати її в суспільстві використовуючи в ЗМІ, на білбордах, марках, в піснях і т.д. є небезпечним для культурно-соціального клімату нашого народу.

Література

1. Гарбек Д., Звідки походять лайки в різних мовах світу? [Електронний ресурс] – Режим доступа: https://www.bbc.com/ukrainian/vert_cul/2016/10/160930_vert_cul_how_to_swear_around_the_world_vr (українськомовна версія)
Оригінальна стаття: <https://www.bbc.com/culture/article/20150306-how-to-swear-around-the-world>

2. Небога А., Міф чи правда: чи існували в українців лайка та матюки? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://18000.com.ua/strichka-novin/chi-isnuvala-v-cherkashhan-necenzurna-leksika/>
3. Середа С., (Не)культурна література: що робити книжкам з матюками? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/24900371.html>
4. Лазар.А., Роль слова в житті людей. Слово як засіб спілкування [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://poradumo.com.ua/176484-rol-slova-v-jitti-ludei-slovo-iaak-zasib-spilkyvannia/>
5. Вен Т., Чому лаятися корисно [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.bbc.com/ukrainian/vert_fut/2016/03/160304_vert_fut_the_surprising_benefits_of_swearing_vr
Оригінальна стаття: <https://www.bbc.com/future/article/20160303>
6. Бойчук А. Гріх лихослів'я: ненормативна лексика, яка заповонила мовний простір, підриває наше здоров'я –Хотин Р.Чи матюкаються солов'ї? Нецензурна лексика в часи війни [Електронний ресурс] – 08.06.2022
Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-viyna-matyuky-netsenzurna-leksyka-ruskiy-korabl/31887525.html>
7. Наталія Бушковська – [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/society/2019/07/4/237423/>
8. Замість тисячі слів: походження та особливості української лайки – [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://vokrugsveta.ua/people/zamist-tisyachi-sliv-pohodzhennya-ta-osoblivosti-ukrayinskoyi-lajki-14-05-2017>